

YAHUDİ KUTSAL METİNLERİNDE KADIN KARŞITI SÖYLEMLER

Dr. Hakkı Ş. YASDIMAN*

NEGATIVE RELIGIOUS DISCOURSES AGAINST THE WOMEN IN THE SACRED JEWISH TEXTS

From biblical times on, the role of the Jewish women is defined by ancient and deeply rooted historical precedents. Some of the Jewish biblical and talmudic law presupposes a passive women whose destiny was controlled by men. Jewish Women, particularly in the more traditional community, faced inequality in the synagogue and participation in prayer, in halakhic education, in the religious courts, in matrimony, in inheritance, and in areas of communal leadership. Several decisions placed women in the same category as minors and slaves.

Some of the laws seem to have required women to be dependent; many of the laws designed to protect the woman reflect that very passivity. The Talmud extols virtues such as modesty, submission, and forbearance. These qualities show that a woman must know that her place is her home and she should stay in it. Rabbis made the decisions that defined women's status, role, and obligations. Rabbinic legislation generally supported sharp role distinctions, which tended to favor men.

The Jewish women always was subjected to disabilities in certain areas of Jewish law, just as all women have been facing with disabilities throughout history. Since these disabilities have been codified in halakhic decisions, this makes it more difficult to engender change. The rabbis had the sole power to determine her rights and obligations, which were presented to her as *fait accompli*.

Anahtar Terimler:

---

* DEÜ İlahiyat Fakültesi

Akıl, Şahitlik, Miras, Eğitim, İbadet, Tesettür

Yahudilikte kadının konumu, son zamanlara kadar, üzerinde derinlemesine araştırmalar ve incelemeler yapılarak net bir şekilde ortaya konulamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi; İbranca yazılmış kutsal metinlerdeki kadınlarla ilgili hükümlerin ve geleneklerin asırlarca bu dili bilmeyen yabancılar için bir sır olarak kalmasıdır. Bir diğer sebep de, İbranca bilenlerin kadınlarla ilgili yazdıkları kitaplarda genellikle geleneksel düşünceleri yansıtmış ve alternatif görüşleri zikretmemiş olmalarıdır. Ancak temel kaynakların diğer dillere çevrilmesinden sonradır ki, bu durum ortaya çıkmış ve artık yakın dönemlerde daha tarafsız çalışmalar görülmeye başlanmıştır.

İşte biz, asırların ihmaline uğramış bu çok kapsamlı konuyu ele aldığımızda, incelemelerimizi bir makale sınırları içinde yapmamızın mümkün olmadığını gördük. Bu nedenle çalışmamızı iki bölümde hazırlamaya karar verdik. Bunlardan birisi kadınlar hakkındaki olumlu, diğeri de olumsuz yaklaşımlardır. Bu çalışmada sadece kadın karşıtı tavır ve tutumlar üzerinde durulacaktır. Diğer konu ise, “Yahudilikte Kadınlarla İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler” başlıklı bir başka araştırmamızda ele alınacaktır.

Kadın karşıtı anlayış ve yaklaşımları da iki kısımda tahlile tabi tutmak mümkündür. Bunlardan birincisi; kutsal metinlerin yazıldıkları ve toplandıkları dönem, ikincisi de; bu metinlerin tamamlanmasından günümüze kadarki geçen süreçtir. Bu araştırmada birinci dönem, yani kutsal metinlerin kaleme alındıkları ve toplandıkları zamanlardaki kadının konumu gözden geçirilecektir. Bunun nedeni; daha sonraki dönemlerle ilgili yapılmış fazlasıyla araştırmanın bulunmasına karşın, kutsal metinlerin yazıldıkları devreye ait yeterli çalışmanın bulunmaması gerçeğidir. Dolayısıyla, biz bu makalede Yahudi tarihinin erken dönemlerindeki kadının konumunu gün ışığına çıkarmak istedik.

Bu arada, incelemelerimiz sırasında tespit ettiğimiz, yakın dönemle alâkalı bazı hususlara işaret etmek de yararlı olacaktır. Öncelikle, rabbinik literatür olarak bilinen Yahudi din bilginlerinin oluşturdukları külliyat ile günümüz araştırmacılarının büyük bir bölümünün yorumları arasında derin bir uçurum bulunduğunun altını çizmeliyiz. Bu anlayış farklılığına bağlı

olarak, yakın tarihin modern kadını ile gelenekteki kadın modeli arasında da büyük değişiklikler görülmektedir. Bu nedenle, şimdilerde Yahudi din bilginlerinin kayda değer bir kısmı eskiye dönük kadınla ilgili literatürü yeniden gözden geçirmektedirler. Zaten, bizim incelemelerimizi erken dönem literatürü üzerinde yapmamızın sebeplerinden birisi de bu iki anlayış arasındaki telifi mümkün olmayan ayrılıktır. Bu açıdan, “modern Yahudi kadını” başlı başına bir araştırma konusudur ve müstakil olarak incelenmelidir.

Diğer taraftan, yine belirtilmesi gereken bir başka husus da Yahudiliğin tesirinde kalan kültürlerin, genellikle, geleneksel yaklaşımı benimseyerek, kadın tipolojilerini bu anlayış üzerine bina etmiş ya da ediyor olmalarıdır. Bu anlayış ise; incelemelerimiz sırasında görüleceği üzere, kadınlara olumsuz bir açıdan yaklaşmaktadır. Halbuki, kadınlar hakkındaki geleneksel anlayış sadece bir zümrenin kanaatini temsil etmektedir. Kutsal metinlerde yer almasına rağmen, kadınlarla ilgili olumlu anlayışın mevcut kitapların pek çoğunda yansıtılmaması nedeniyle bu konuda eksik bilgilendirme meydana gelmektedir. Dolayısıyla, bu eserlerden hareketle ortaya konulan kadın tiplmesi de tek bir bakış açısını yansıtmaktan öteye geçememektedir. Ayrıca bu tiplmeyi esas alarak yapılan kıyas ve örneklemelede de, eksik, hatta yanlış bilgiler kullanılmasından dolayı hatalara düşülebilmektedir.

Bu sıkıntı İslam aleminde ve bu meyanda ülkemizde de yaşanmaktadır. Bilindiği gibi, İslam’daki kadının yeri ile ilgili müzakerelerde zaman zaman Yahudiliğe atıflar yapılmakta ve bazı referanslarda kadının bu dindeki konumu -açıktan ya da gizliden- örnek alınmaktadır. Ama belirttiğimiz gibi, bilinen diğer bir husus da; bu konuda elimizde yeterli bir malumatın bulunmadığıdır. Bu nedenle, kıyaslama ve emsal göstermede referans olarak kullanılan malzeme şüphe ve soru işaretleriyle doludur.

Bu çerçevede makalemizin, Yahudiliğin ilk dönemlerindeki kadın anlayışının olumsuz yönünü ortaya koymasının ötesinde bir fonksiyon daha yükleneceğine inanıyoruz. O da, Yahudiliğin olumsuz kadın anlayışının izlerinin en fazla görüldüğü dinlerden birisi olarak gösterilmeye çalışılan İslam’ın, gerçekten de, Yahudi dininden ve kültüründen etkilenip etkilenmediğinin, etkilendi ise ne kadar etkilendiğinin tespiti hususunda yapılacak karşılaştırmalı çalışmalara katkı sağlayacak olmasıdır.

Bu düşüncelerle hazırladığımız makalemizde, konunun işlenmesi sırasında, öncelikle Eski Ahid'deki ayetleri nakledecek, daha sonra Yahudi din bilginlerinin bu ayetlere yaptıkları yorumları verecek ve nihayet bu ayetlerin ve yorumların pratik hayata nasıl yansıdığını ele alacağız. Sonuçta da kendi kanaatimizi belirteceğiz.

Yahudi kutsal metinlerinde kadınla ilgili ilk bilgilere Eski Ahid'de ulaşılmaktadır. Buna göre, kadın erkeğin (Adam/Adem) kemiklerinden birisinin alınması suretiyle yaratılmıştır¹. Yaratılış nedeni ise; Adem'i yalnızlıktan kurtarıp, ona yardım etmektir². Asli görevi bu olmakla birlikte, kadın erkeği yanıltarak onun Aden bahçesinden çıkmasına sebep olmuştur³. Çünkü, daha önce yılanın 'yasak meyve'yi yemesi konusundaki aldatmalarına mukavemet gösteren Adem'e meyveyi yedirmiştir⁴. Böylece, onun ölümü tatmasına, ömrü boyunca sıkıntı ile yaşamasına zemin hazırlamıştır⁵. Yaptığı bu kötülüğün karşısında kendisi de, ağrı ile çocuk doğurmaya⁶ ve kocasına

¹ Tekvin, 2:21-22.

² Tekvin, 2:18.

³ Tekvin, 3:24.

⁴ Tekvin 3:1-6.

⁵ Tekvin, 3:17-19.

⁶ Eski Ahid'deki bu ifadeden kadının yaratılış sebebinin Adem'i yalnızlıktan kurtarmanın ve ona yardım etmenin yanısıra çocuk doğurmak olduğu da anlaşılmaktadır. Zaten diğer bölümlerdeki bazı ayetlerden kadının bu fonsiyondan mahrum kalmasının kendisini büyük bir travmaya soktuğu vurgulanmaktadır. Bu konuda örnek olmak üzere Rahel ve Hanna'nın durumu için bkz. Tekvin, 30:22-23; I. Samuel, 1:1-27, 2:1-11.

⁷ Tekvin, 3:16.

⁸ Tekvin, 3:14-15.

⁹ I. Kırallar, 11:1-8; Nehemya, 13:26.

¹⁰ Tekvin, 21:9-21.

¹¹ Tekvin, 27:1-46.

¹² Tekvin, 19:12-26.

¹³ Tekvin, 19:31-38.

¹⁴ II. Samuel, 11:4-5, 27; 12:9-10.

tabi olarak yaşamaya mahkum edilmiştir⁷. Ayrıca, yılanın nesli ile kendi nesli arasında dünyanın sonuna kadar sürecek bir düşmanlığın da tohumunu atmıştır⁸.

İşte Eski Ahid'i okumaya başlayan bir kimsenin daha hemen ilk ayetlerde karşılaştığı kadın tasviri bu şekildedir. Diğer bölümlerde de bu temel anlayışa vurgu yapan pek çok ayette kadınların karıştığı olaylardan örnekler verilmek suretiyle, onların tehlikeli yönleri ve erkekleri içine düşürdükleri sıkıntılar gösterilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Eski Ahid'de zikredilen olayların bir kısmı şunlardır: Hanımlarının Süleyman'ı yoldan çıkartarak putlara hizmet ettirmesi⁹; karısı Sara'nın cariyesini (Hacer'i) kıskanarak yaptıklarıyla İbrahim'i üzmesi¹⁰; Rahel'in yalan ve hileleriyle kocası İshak'ı aldatması¹¹; Lut'a isyan eden ve Sodom'un yok edilmesine karşı çıkan karısının tuz direği haline getirilmesi¹²; kızlarının Lut'u sarhoş ederek, onunla cinsel ilişkiye girmeleri ve hamile kalmaları¹³; Bat-şeba'nın Davud'la zina yaparak hamile kalması, daha sonra da, kendisi ile beraber olabilmek için, kocasının öldürülmesine zemin hazırlayan Davud'la evlenmesi¹⁴; Delila'nın gücünü elinden almak için kurduğu tuzak sonunda, Şimson'un gözlerinin oyulması¹⁵; Tamar'ın kayınpederiyle zina yapması¹⁶; Potifar'ın karısının

¹⁵ Hakimler, 16:4-20.

¹⁶ Tekvin, 38:14-24.

¹⁷ Tekvin, 39:7-20.

¹⁸ Tekvin, 27:11-17.

¹⁹ Tekvin, 30:1; 30:15.

²⁰ Buradaki terafim tapınmak için yapılan put (ilah) anlamındadır. Bkz. Tekvin, 31:30,

32.

²¹ Tekvin, 31:19, 34.

²² Tekvin, 30:9-18.

²³ Eyub, 2:9; 19:17.

²⁴ Hoşea, 1:2-3; 3:1.

²⁵ I. Kırallar, 18:4, 13. Ayrıca, İzabel'in karıştığı diğer olaylar için bkz. I. Kırallar, 19:2; 21:1-16; 25, II. Kırallar, 9:30-37.

²⁶ Nehemya, 6:14.

²⁷ Ester, 5:14; 6:13.

²⁸ I. Samuel, 1:4-8.

Yusuf'a karşı duyduğu şehvet ve iftirası¹⁷; Rebeka'nın hile ile küçük oğlu Yakub'u yönlendirmesi ve böylece Yakub'un ağabeyi Esav'ın yerine kendisini babası İshak'a bereketlendirmesi¹⁸; Rahel'in kız kardeşi Lea'ya karşı kıskançlığı ve onun kocasını elinden alması¹⁹; Rahel'in babasının "terafimini²⁰" çalarak hırsızlık yapması²¹; Lea'nın Yakub'tan çocuk sahibi olabilmek için Rahel'le rekabete girişmesi²²; karısının Eyub'u Allah'a lanet etmeye ve isyana teşvik etmesi²³; Hoşea'nın karısının puta tapması²⁴; Zidonianların kralı Ethbaal'ın kızı ve Ahab'ın kraliçesi İzabel'in peygamberleri öldürmesi ve böylece Allah'ın dinini yıkmaya çalışması²⁵; yalancı kadın peygamber Noadya'nın Jerusalem'ın yeniden inşa edilmesi zamanında fitne çıkarması²⁶; Zereş'in kocası Haman'ı Mordekat'ı asma için yönlendirmesi²⁷; Elkana'nın karısı Peninna'nın kısır olduğu için Hanna'yı aşağılaması ve yaptıklarıyla onu üzmesi²⁸; Miryam'ın Harun'la birlik olup Musa'yı çekiştirmesi üzerine cüzzam hastalığıyla cezalandırılması²⁹; Saul'un kızı Mikal'in Davud'un dinî coşkusuyla alay etmesi ve bunun üzerine ömrünün sonuna kadar çocuğunun olmaması³⁰; Rahab'ın fahişeliği³¹ vb.

²⁹ Sayılar, 12. bab.

³⁰ II. Samuel, 6:16, 20-23.

³¹ Yeşu, 2:1. Ayrıca, Samiyiyeli bir anne (II. Kırallar, 6:28-29) ile Atalya'nın yaptıkları (II. Kırallar, 11:1-16; II. Tarihler, 22:10, 12; 23:12-15) gibi, bizim burada kaydedemediğimiz ama Eski Ahid'de geçen pek çok olay bulunmaktadır.

³² Süleymanın Meselleri, 6:25-26; 7:6-27; Vaiz, 7:26.

³³ I. Kırallar, 21:8.

³⁴ II. Kırallar, 9:30-37; 23:7; Yeremya, 44:15-19, 25; Hezekiel, 8:14.

³⁵ Sayılar, 31:15-16; I. Kırallar, 21:25; Nehemya, 13:26.

İşte, yukarıda bir bölümünü aktarmakla yetindiğimiz kadınların yapıp-
etmelerini konu edinen bu ayetlerde onların bazı vasıfları ortaya konulmaya
çalışılmıştır. Verilen bu örneklerden kadınların en belirgin özelliklerini şu
şekilde tespit etmek mümkündür: Hilekar ve kurnaz³², düzenbaz³³, kötülüğün
kaynağı³⁴, kötülük yapmaya kışkırtıcı³⁵, kötülükte yardımcı³⁶, kibirli³⁷,
şehvetine düşkün ve zinaci³⁸, kavgacı³⁹, kaygısız⁴⁰, korkak⁴¹, putperestlerin
adetlerine eğilimli, putçuluğun ve batıl inançların yayılmasına yardımcı
olmaları⁴² vb. Diğer taraftan, kadınların cincilikle uğraşmaları⁴³, yalancı
peygamberlik yapmaları⁴⁴ gibi pek çok davranışlarına yer verilen ayetlerde de
kadınlar yerilmektedirler.

Buraya kadar kaydettiğimiz ayetlerin Yahudiler üzerinde meydana
getirdiği tesirin büyüklüğü ise; metin yazarlarının şu cümlelerinde açıkça
görülmektedir:

“Ve kadını ölümden acı buldum, o kadın ki yüreği tuzak ve ağlar ve
elleri zincirlerdir; Allah'ın önünde iyi olan adam ondan kaçıp kurtulur...⁴⁵”;
“Ve kadından doğan nasıl temiz olabilir?”⁴⁶; “İşte ben fesat içinde doğdum.

³⁶ Yeremya, 7:18.

³⁷ İşaya, 3:16.

³⁸ II. Kırallar, 23:7; Hoşea, 4:13-14.

³⁹ Süleyman'ın Meselleri, 27:15-16.

⁴⁰ İşaya, 32:9,11.

⁴¹ İşaya, 19:16; Yeremya, 50:53; 51:30; Nahum, 3:13.

⁴² Yeremya, 7:18; Hezekiel, 13:17, 23.

⁴³ I. Samuel, 28:7-25.

⁴⁴ Hezekiel, 13:17-23.

⁴⁵ Vaiz, 7:26-29.

⁴⁶ Eyub, 25:4.

Ve anam günah içinde bana gebe kaldı.⁴⁷”; “Ve işte, kurşun kapak kaldırıldı; ve orada efanın içinde bir kadın oturuyordu. Ve dedi: Bu kötülüktür ve kadını aşağı efanın içine itti; ve kurşun tartıyı efanın ağzına attı...⁴⁸”

İşte Eski Ahid’de yer alan bu ayetlerde, kadınlar aleyhine ortaya çıkan olumsuz tablo daha sonraki dönemlerde Yahudi din bilginlerini fazlasıyla meşgul etmiştir. Rabbinik literatürde, karıştıkları bütün bu olaylara bağlı olarak, kadınların zekâ seviyesi sorgulanmış ve bu konuda fazlasıyla spekülasyon üretilmiştir. Rabbilerin bu husustaki genel eğilimleri ise; kadınların akıllarının eksik olduğu yönündedir⁴⁹. Bu nedenle, Talmud’da kadınların, yün eğirmek gibi, el becerileriyle ortaya koydukları faaliyetler dışında her hangi bir bilgeliklerinin bulunmadığı⁵⁰, aslında kendilerine verilen yeteneklerin de sadece bunlarla sınırlı olduğu yorumları bulunmaktadır. Diğer taraftan, yine zekâ seviyeleri bağlamında, kadınların erkeklerden zayıf oldukları ve bu nedenle de daha kolay aldandıkları Talmud’da yer alan görüşler cümlesindedir⁵¹.

Yahudilikte kadınların akıllarının eksikliği yönündeki bu anlayışın yankılarını ve izlerini pek çok alanda görmek mümkün olmaktadır. Örneğin, kadınların mahkemelerde şahitliklerinin kabul edilmeyişinin arkasında bu neden yatmaktadır. Yani, kadınların mahkemelerde şahit olarak kabul edilmemelerinin en önemli sebebi; onların zeka seviyeleri ile ilgili ortaya konulan olumsuz tavır ve görüşlerdir. Kadınların şahitlik konusunda ehliyetlerinin yeterli olmadığı belirtilirken, kıyas yapılan kişiler de zaten bu husustaki anlayışı ortaya koymasından dikkati çekmektedir. Çünkü onların şahitlik konusunda emsal tutuldukları kimseler; sağır, dilsizler,

⁴⁷ Mezmurlar, 51:5.

⁴⁸ Zekarya, 5:7-8.

⁴⁹ Bu konudaki yorumlar için bkz. Berkovits, Eliezer, *Jewish Women in Time and Torah*, Ktav Publishing House, Inc. Hoboken, New Jersey, 1990, ss.13-15.

⁵⁰ TB, Yoma 66b [Bundan sonra Talmud Bavli yerine kısaltılmış şekli olan “TB” harfleri kullanılacaktır]

⁵¹ TB, Kiddushin, 80b; TB, Shabbath, 33b.

körler, deliler, kumar oynayanlar ve uyuşturucu kullananlardır⁵². Kadınların şahitlik ehliyetini haiz olmadıkları hükmünü veren din adamları referans olarak bu kişileri almışlar⁵³, böylesi kıyas ve ictihadlar sonucunda da, “kadınların yüz kişi olsalar bile şahitliklerinin bir kişi hükmünde olduğu” kuralını getirmişlerdir⁵⁴.

Yahudi din bilginleri akıllarının eksik, zayıf karakterli, fitne unsuru vb⁵⁵. özellikleri olduğuna inandıkları ve daha önce atalarını büyük sıkıntılara soktukları Eski Ahid’ce de tescil edilmiş bulunan kadınları erkeklerden uzak tutabilmek için pek çok engeller getirmişler ve bu meyanda da bazı düzenlemeler yaparak kutsal metinlere kaydetmişlerdir.

Bu çerçevede, erkek ve kadın birlikteliğinin önüne geçebilmek için getirilen engellemelerde, öncelikle erkeklere kadınlarla fazla konuşmanın tehlikeli olduğu bildirilmiştir⁵⁶. Buna göre, erkekler ve kadınlar şayet konuşmak durumunda kalacak olurlarsa, gayet resmi ve ancak ihtiyaç miktarı

---

⁵² Bu belirtilen kimseler Yahudi mahkemelerinde kesinlikle şahit olarak kabul edilmezler (TB, Shevu’oth, 42a; TB, Baba Kama, 106b; TB, Baba Bathra, 155a). Dolayısıyla, kadınlar da bu sayılan kimselerle aynı katagoriye dahil edilerek mahkemelerde şahit olarak kabul edilmemişlerdir.

⁵³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Meiselman, Moshe, *Jewish Woman in Jewish Law*, Yeshiva University Press, New York, 1978, ss.73-80.

⁵⁴ Bkz. TB, Yevamoth 88b, 117b. Ayrıca bu konuda bkz. Revel, Hirschel, “Woman”, *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.X, s.565. Yahudilikte, şahitliğin şartları ve kadınların bunlar arasında olmadığını ve kadınların mahkemelerde şahit olarak kabul edilmediklerini görmek için bkz. “Evidence: Witnesses”, *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951. C.V, s.277.

⁵⁵ Örneğin, kadınların dedikodoculuklarını gösteren, yeryüzüne on ölçek (bu kelimenin İngilizcesi “kab” şeklinde geçmektedir. “Kab” 2,05 litrelik bir Yahudi ölçü birimidir. Biz bu kelimeyi “ölçek” olarak çevirmeyi uygun bulduk) dedikodunun indiğini ve kadınların bunun dokuzunu aldığını bildiren Talmud’daki ifade için bkz. TB, Kiddushin, 49b. Burada şöyle denilmektedir: “Ten kabs of gossip descended to the world: nine were taken by women.”

⁵⁶ Bu konuda örnek olmak üzere bkz. Mişna, Avoth, 1:5.

kadar konuşacaklardır. Diğer taraftan, bir erkeğin bir kadına ilgi duyması halinde onunla, bir çit arkasından bile olsa, konuşması kesin olarak yasaklanmıştır⁵⁷. Yine bu bağlamda, özellikle ilim adamlarının sokaklarda kadınlarla konuşmaları menedilmiştir. Hatta, bu yasak kapsamına onların hanımları ve kızları da dahil edilmiştir⁵⁸.

Yine, erkeklerin sokaklarda kadınların arkalarından yürümeleri de yasaklanmıştır⁵⁹. Bunu temin edebilmek için bir kadının arkasından gitmektense bir aslanın arkasından gitmenin daha iyi olduğu ifade edilmiştir⁶⁰. Keza, kadınların arkasından yürüyenlerin Ahirette bir nasiplerinin olmayacağı belirtilmiştir⁶¹. Öte yandan, kocaların yolda kendi hanımlarının arkalarından yürümeleri de engellenmiştir⁶². Buna göre, kocalar önde hanımlar ise arkalarında yürümüşlerdir⁶³.

Sokaklarda konuşulması, arkalarından gidilmesi menedilen kadınlarla yalnız bir ortamda başbaşa kalmak ise yine kesin olan yasaklar arasında yer almıştır. Çünkü, genel olarak, kadınların erkeklerden daha kolay baştan çıkacağı kabul edilmiş, bu nedenle de erkekler kadınların şerrinden korunmak istenilmiştir. Aynı düşünceyledir ki, Talmud'da, iki kadın bir arada da olsalar, bir erkeğin yine de onlarla yalnız kalmasının uygun olmadığı bildirilmiştir⁶⁴. Bu görüşün yorumunda kadınların yarım akıllı, güvenilmez oldukları,

---

⁵⁷ Bkz. TB, Sanhedrin, 75a.

⁵⁸ TB, Berachoth, 43b.

⁵⁹ TB, Berachoth, 61a.

⁶⁰ TB, Berachoth, 61a.

⁶¹ TB, Berachoth, 61a.

⁶² TB, Berachoth, 61a.

⁶³ Bu anlayışın temelinde İshak'ın nişanlısı Rebeka'nın İbrahim'in kölesinin arkasından yürütmesi bulunmaktadır (Tekvin, 24:61). Ayrıca Talmud'da bu konudaki açıklamaları görmek için bkz. TB, Berachoth, 61a.

⁶⁴ TB, Kiddushin, 80b. Diğer taraftan iki erkeğin bir kadınla beraber bulunmasına izin verilmiştir. Bkz. aynı yer.

birbirlerinden çekinip, utanmayacakları ve kolayca baştan çıkıp, her ikisinin de aynı şekilde davranacakları ifade edilmiştir⁶⁵.

Kadınlarla erkekler arasına engel koyma çabalarından birisi de ticaret erbabına getirilen kurallar olmuştur. Bunlardan birisine göre, şayet kadınlar çarşıda alışveriş yapıyorlarsa (ya da yapabildikleri durumlarda) esnafın doğrudan onların ellerinden para almaları yasaklanmıştır. Yani, esnaf kadınların ellerinden değil ama bıraktıkları bir yerden parayı almaya zorlanmıştır. Bu anlayışın gerekçesinde ise; kadının elinden para almada şeytanın da bir hissesinin bulunduğu ileri sürülmüştür. Dolayısıyla, para alıp-verme sırasında kadın ve erkeğin ellerinin birbirine temas edebileceği, bunun ise çok sakıncalı bir durum olacağı söylenmiştir. Ayrıca, böyle bir riski bertaraf edebilmek için, manevi bir yaptırım olarak, bir kadının elinden doğrudan para alan kişinin Cehennem azabından kurtulamayacağı bildirilmiştir⁶⁶.

Kadınların sadece alışveriş sırasında değil, başka durumlarda da erkeklerle fiziki temasları önlenmeye çalışılmıştır. Çünkü, kadın ve erkeğin hangi gerekçe ile olursa olsun fiziki temasları son derece tehlikeli addedilmiştir. Kocasını sokakta dayak yiyen bir kadının, eşine yardım edebilmek için bile olsa, karşıdaki adamlara dokunması yasaklanmıştır. Böyle bir durumun olması ve kocasını kurtarmak isterken, kazayla karşıdaki erkeğin mahrem yerine dokunması halinde kadının elinin kesilmesi emredilmiştir⁶⁷.

Kadınları erkeklerden uzak tutma gayretleri, onların ibadet hayatlarında uygulanan kurallarla da devam ettirilmeye çalışılmıştır. Buna göre, ibadetler

---

⁶⁵ Aynı durumda kalan iki erkeğin ise, utanacakları ve bu ahlaksızlığı birbirlerinin önünde yapmayacakları ifade edilmiştir. Bu konudaki geniş yorumlar için bkz. Berkovits, E., *a.g.e.*, s.16.

⁶⁶ TB, Berachoth, 61a.

⁶⁷ Bu konuda Eski Ahid'de şöyle denilmiştir: "Adamlar birbiriyle kavga ederken birinin karısı yaklaşır kocasını dövenin elinden kurtarmak için elini uzatır ve onu utanılacak yerlerinden tutarsa; o zaman kadının elini keseceksin, gözün ona acımayacaktır." Bkz. Tesniye, 25:11-12.

esnasında kadın ve erkeğin bir araya gelmelerini engellemek için gayret gösterilmiştir. Bu nedenle, toplu ibadetlerin yapıldığı sinegoglarda kadınların erkeklerden ayrılmalarını sağlamayı temin etmek bakımından, özel bölümler ya da balkonlar yapılmış ve kadınlar buralara alınmıştır. Böylece, erkeklerin kadınlara bakmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Aslında, zaten kadınların toplu ibadetlere katılmaları da uygun görülmemiş ve onların yalnız ibadet etmeleri istenmiştir. Bu konudaki bir kurala göre, toplu ibadet için gerekli cemaat sayısı on kişi olarak belirlenmiş, kadınların ibadete katılmak istemeleri durumunda bu sayıya dahil edilmeyecekleri bildirilmiştir. Yani, sekiz erkek ve iki kadından oluşan cemaat yine sekiz kişi olarak değerlendirilmiş, böylece toplu ibadet şartı olan on sayısına ulaşamadığı için cemaatla ibadet yapılamamıştır⁶⁸. Kadınları toplu ibadetten menetme gayretlerinin yanı sıra, ferdî yapılacak ibadetlerde de sınırlamalar getirilmiştir. Bu bağlamda örneğin bir kısım günlük ibadetler erkeklere has kılınmış ve bunları kadınların yapmalarına izin verilmemiştir⁶⁹. Yine kadınların zamana bağlı olmayan bazı ibadetleri yapmaları da menedilmiştir⁷⁰.

Tabiatıyla, bu şartlar altında yaşayan kadınların her hangi bir eğitim almaları ve bir hocadan ders takip etmeleri de mümkün olmamıştır. Zaten, ilmî çalışma yapmaya ve özellikle de “Tora” çalışmasında bulunmaya sadece erkekler mecbur edilmişlerdir. Kadınların rolünün ise; kocalarının ilmi

⁶⁸ Bütün bu konularda geniş bilgi için bkz Aiken, Lisa, *To Be A Jewish Woman*, Jason Aronson Inc., New Jersey, 1993, ss.67-120; Meiselman, M., *a.g.e.*, ss.130-146.

⁶⁹ Kadınların günlük ibadetlerde erkeklerden ayrıldıkları bazı hususlar bulunmaktadır. Örneğin, Shema'dan (Tora'dan sabah ve akşamları okunan bazı bölümler [Tesniye, 6:4-9, 11:13-21; Sayılar, 15:37-41] gibi), tefillin'den (ibadetler sırasında başa ve kola takılan kayış), mezuzah'dan (Tora'nın bazı bölümlerinin yazılı olduğu ve evlerin giriş kapılarının üzerine yerleştirilen rulodan okuma), yemek sonrası yapılan şükür duasından muaf tutulması bunlardandır. Bu konuda bkz. TB, Berechoth, 20a, 20b; TB, Kiddushin, 29a; TB, Eurivin, 96b; TB, Menachoth, 43a.

⁷⁰ Bu konuda bkz. TB, Eurivin, 96b; Talmud Yerusalmi, Sukkah, 2:18; TB, Sukkah, 53a; TB, Kiddushin, 34a; TB, Megillah, 47b, 23a.

çalışmalarına zemin hazırlamak olduğu bildirilmiştir⁷¹. Yahudi din bilginlerinin kadınları ilmî çalışmaların dışında tutma gayretlerinin gerekçesinde Tesniye’de geçen “...oğullarına onları öğreteceksin⁷²,” ayeti kullanılmıştır. Bu ayette kız çocukları zikredilmediği için; “onların ilim öğrenmeleri gerekli olmadığı gibi, erkeklerin de onlara ilim öğretme mecburiyetleri yoktur” yorumu yapılmıştır⁷³. Diğer taraftan, Talmud’da kızına ilim öğretenin ona ahlaksızlık öğretmiş gibi değerlendirileceği de ifade edilmiştir⁷⁴. Çünkü, eğitimin kızları ahlaksızlığa düşüreceğinden endişe edilmiştir⁷⁵. Dinî konularda bilgisi artan bir kızın dinin emirlerine karşı lakayt davranmaya ve daha cesaretle günah işlemeye başlayacağından korkulmuştur⁷⁶. Yine, bilge kimselere kızlarına Tora’yı öğretmemeleri söylenmiş, sebep olarak da onların sınırlı akıl ve anlayışlarıyla Tora’nın kelimelerini saçma sapan bir hale dönüştürebilecekleri görüşü ileri sürülmüştür. Ayrıca, kızlarına Tora eğitimi verenlerin aslında havadan sudan, önemsiz şeyler öğretmekle sorumlu tutulacaklarının bilinmesi istenmiştir⁷⁷.

⁷¹ Bkz. TB, Kiddushin, 29b, 34a; TB, Yevamoth, 63b. Ayrıca bu konudaki yorumlar için bkz. Lewittes, M., *a.g.e.*, s.12.

⁷² Sayılar, 11:19.

⁷³ Kız çocuklarını eğitmek konusunda bir mecburiyetin bulunmadığıyla ilgili olarak bkz. TB, Kiddushin, 29b.

⁷⁴ Rabbi Eliezer’in bu yorumunu görmek için bkz. TB, Sotah, 20a. Ayrıca, kızlarına Şeriat’i öğretenin onları şehvet düşkünü yapacakları şeklindeki yorum için bkz. Mişna, Sotah 3:4.

⁷⁵ Bkz. TB, Sotah, 20a.

⁷⁶ Örneğin, zina yapmak konusunda bir kadının bu konuda dinin hükmünü bilmesi ya da bilmemesine bağlı olarak davranışlarının nasıl değişeceğiyle ilgili görüşler için bkz. TB, Sotah 20a, dipnot 7.

⁷⁷ Bu konudaki yorumlar için bkz. Meiselman, M. *a.g.e.*, ss.34-42. Ayrıca bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Wegner, Judith Romney, “The Image and Status of Women in Classical Rabbinic Judaism”, *Jewish Women in Historical Perspective*’in içinde, Ed. Judith R. Baskin, Wayne State University Press, Detroit, 1991, s.75.

Erkeklerle kadınların bir araya gelmelerini engellemeye yönelik tedbirler arasında tesettürün ise ayrı bir yeri bulunmaktadır. Tespitlerimize göre, Kutsal metinlerin kaleme alındığı dönemlerde kadınlar tesettüre bürünmüşler⁷⁸ ve baştan ayağa kadar bütün vücutlarını kapatmışlardır⁷⁹. Ayrıca, yüzlerini peçe ile de örtmüşlerdir⁸⁰. Hatta, bazen gözlerden sadece birisi dışarıda kalacak şekilde yüzün tamamını da saklamışlardır⁸¹. Bu tesettür uygulamasıyla da erkeklerin kadınları görmelerinin önüne geçilmiş ve dolayısıyla yine erkeklerin fitneye düşmeleri önlenmeye çalışılmıştır.

Kadınların kendilerini kontrol edemeyeceklerine inanan bazı rabbiler, bir ileri merhale olarak, aslında onların mümkünse, evlerinde kalmalarının sağlanmasını istemişlerdir. Böylece, peçe vasıtasıyla erkekler tarafından görülmeleri engellenen ve garantiye alınan kadınların, bu sefer de erkekleri görmemeleri temin edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede kadınların sokaklarda dolaşmalarının ve sıklıkla evden dışarı çıkmalarının utanç duyulacak bir şey olduğu, dolayısıyla kocaların onların bu şekilde davranmalarının önüne geçmeleri gerektiği bildirilmiştir⁸². Neticede, kadının ihtiyacına göre -aile, hasta ziyareti, cenaze evine gitme vb. dahil olmak üzere- ayda bir ya da en fazla iki kere dışarı çıkmasına izin verilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir⁸³.

⁷⁸ TB, Nedarim, 30b. Ayrıca bkz. TB, Nedarim, 30b, dipnot 3.

⁷⁹ Bu konular için bkz. "Costume: Importance of Dress", *The Jewish Encyclopedia*. C.IV, s.296; Anatol, Safanov, "Clothing, Regulations Concerning", *The Universal Jewish Encyclopedia*, C.III, s.225.

⁸⁰ Bkz. "Costume: Head Covering", *The Jewish Encyclopedia*, C.IV, s.294. Ayrıca bkz. "Veil", *The Jewish Encyclopedia*, C.XII, s.406.

⁸¹ Brayer, Menachem M., *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*, Ktav Publishing House Inc., New Jersey, 1986, s.239.

⁸² Bu anlayış Talmud'daki "kadınların erkeklerden uzaklaştırılmaları, yas tutan kimseler gibi örtünmeleri ve bir yere kapatılmaları" şeklindeki yorumlara dayandırılmaktadır. Bkz. TB, Eurivin, 100b.

⁸³ Bu konular için bkz. Berkovits, E. a.g.e., s.16.

Kadınların evlerinin içindeki durumlarını düzenleyen kurallara gelince; yine, burada da onları erkeklerden uzak tutabilmek için, bir takım tedbirlerin alındığını tespit etmekteyiz. Örneğin, “kadınların sadece kadınları karşılayabilecekleri” bildirilmek suretiyle, evin hanımının kendilerini ziyarete gelen misafir erkeklerle, kapıda dahi olsa, bir arada bulunmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır⁸⁴. Bu anlayışın gerekçesi Tekvin’de bildirilen Sara’nın İbrahim’e gelen erkek görünüşlü meleklerin yanlarına çıkmamış olması olayıdır⁸⁵. Meleklerle görünmeyen ve çadırı içerisinde kalan Sara’nın davranışı Talmud’da fazlasıyla övülmüş ve böyle davranmasının onun iffetinin bir göstergesi olduğu zikredilmiştir. Bu düşüncede olan rabbilere göre, Sara iffeti nedeniyle erkeklerden kaçmıştır. Konuyla ilgili olarak Talmud’da yer alan yorumların birisinde şöyle denilmiştir:

“Aslında melekler de zaten Sara’nın çadırda olduğunu bilmekteydiler. Buna rağmen, onun nerede olduğunu sormuşlardır. Meleklerin bu tavırlarıyla vurgulamak istedikleri husus; Sara’nın iffetinin tarzını ve ölçüsünü göstermekti⁸⁶.”

Rabbilerin bir bölümü, Sara’nın bu davranışını kıyas yaparak şunu söylemişlerdir:

“Bir kadının mükemmel ve üstün olmasının derecesi mahremiyetinde, gizliliğinde ve evcimenliğindedir.⁸⁷”

Bu konudaki yorumların birisinde de şu ifadeler yer almıştır:

“Eşinin Adem’in vücudunun yan tarafından, yani gizli kalan kısmından yaratılması sembolik olarak onun ağırbaşlılığına, iffetine ve evine bağlılığına işaret eder.⁸⁸”

⁸⁴ Bkz. TB, Yevamoth 76b.

⁸⁵ Tekvin, 18:9. Bu konudaki yorumlar için bkz. Brayer, M., *a.g.e.*, s.238.

⁸⁶ TB, Baba Metzia, 87a.

⁸⁷ Brayer, M., *a.g.e.*, s.238.

⁸⁸ Bkz. Brayer, M., *a.g.e.*, s.315 (Gen. Rabbah, 18:2; Tanhuma Vayeshev 6’dan naklen).

Bu cümleden de kadınlardan beklenen tavrın iffetlerini evlerinde kalmak suretiyle korumaları olduğu anlaşılmaktadır. Yani, kadınlar, öncelikle, evlerinde oturacaklar, buna ilave olarak, iffetlerini korumak için, evlerine gelen erkeklerle kapıda bile olsa karşılaşmayacaklardır.

Ayrıca, hanımların erkeklerle perde arkasından konuşmalarının onların iffetlerinin bir ölçüsü olacağı yönünde yorumlar da yapılmıştır⁸⁹.

Yine, kadınların çekingen ve utangaç bir yapıya sahip oldukları anlatılırken de referans olarak bu neviden yorumlar esas alınmıştır. Talmud'da kadınlar için utanma duygusunun önemi çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Örneğin, bunlardan birisinde, nişanlı kızların toplum içinde utangaç tavırlar sergiledikleri ve yüzlerini kendilerine bakmayanların tarafına çevirdikleri örneği verilmek suretiyle, kadınların fitratlarındaki bulunduğu farzedilen bu özelliğe dikkat çekilmiş⁹⁰ ve dolayısıyla kadınlardan yapmaları istenilen davranış biçimi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Rabbilerin kadınları evlere kapatma çabaları daha sonra başka yasaklamalarla bir başka mecraya girmiş ve artık oluşturulan bu ortamda tamamıyla sessiz bir varlık tipi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Buna göre, kadının sesi de kendisi gibi mahrem kabul edilmiş ve onun evinde konuşurken sesini yükseltmesi yasaklanmıştır. Böylece, kadının sesinin komşuları tarafından duyulması engellenmeye çalışılmıştır. Bu hususta bir yaptırım olmak üzere de, evinde konuşurken sesi komşuları tarafından işitilen kadının kocasına -böylesine çirkin bir davranış sergileyen- hanımını boşama hakkı verilmiştir⁹¹. Ayrıca, kadınların böyle bir tutum içine girmemeleri için boşamanın da yeterli olmadığına inanan rabbiler, boşama cezasının yanı sıra, kadının evlilik sözleşmesinde kayıt altına alınan haklarını da

⁸⁹ Bu hususta bkz. Brayer, M., *a.g.e.*, s.238.

⁹⁰ TB, Pesachim, 86b.

⁹¹ Bkz. TB, Kethuboth 72a.

kaybettirmişlerdir⁹². Böylece kocası tarafından, sesini komşuları duydu diye, boşanan kadın eşinden ayrıldıktan sonra hiç bir hak talep edememiştir.

Kadınları eve kapatan, evlerinin içinde seslerini kısıyan rabbilerin bir diğer uygulaması da mümkün olduğunca evlerinde, yalnız bile olsalar, onları başlarını kapatmaya yönlendirmiş olmalarıdır. Bunu yaparken hayatı boyunca evinde başını açmayan hanımlardan örnekler verilmek, onlara övgülerde bulunmak suretiyle kadınlar üzerinde manevi bir baskı uygulanmıştır⁹³. Bu nedenle, özellikle ibadetler sırasında olmak üzere, kadınlar evlerinde kimsenin bulunmadığı zamanlarda da tesettüre riayet etmişlerdir⁹⁴.

Bütün bunların ötesinde, Yahudi din bilginleri erkeklerle kadınların müşareketini kesebilmek için bir başka tedbir, daha doğrusu o dönemler için geçerli olan kesin bir çözüm daha bulmuşlardır. Bulunan bu tedbir nihai ve en garanti yol olarak değerlendirilmiştir. O da, kocaların evlerinden çıkarken hanımlarının üzerlerine kapıyı kilitlemiş olmalarıdır⁹⁵.

Aile kurumu içerisinde de kadınların, önemli sıkıntılarla karşılaştıkları görülmektedir. Buna göre, kız çocukları daha ergenlik yaşına gelmeden önce evlendirilmişlerdir⁹⁶. Böylece onlar, oyun yaşındayken, evlilik için bir tercihte bulunamadan ve çoğunlukla da rızaları alınmadan kendilerini kocalarının evlerinde buluvermişlerdir⁹⁷. Bu çerçevede kadın, evlenme akdinde taraf değil, sadece akdin konusu olmuştur⁹⁸. Öte yandan, bekarken babasının otoritesi

⁹² TB, Kethuboth 72a, 72b.

⁹³ Bu konuda bkz. TB, Yoma, 47a.

⁹⁴ Bkz. Revel, H. "Woman", *The Universal Jewish Encyclopedia*, C.X, s.565. Ayrıca bu konular için bkz. Rappaport, Samuel, "Wig", *The Universal Jewish Encyclopedia*, C.X, ss.517-518.

⁹⁵ Bkz. TB, Gittin 90a.

⁹⁶ Bkz. TB, Pesachim 113a.

⁹⁷ Bu konuda Eski Ahid'de bulunan değişik örnekler için bkz. Tekvin, 24:3-4; 29:19, 23, 27-28; 34:6, 14-17; Çıkış, 22:17; Yeşu, 3:16-17; I. Samuel, 17:25; 18:17-27.

⁹⁸ Tekvin, 4:19; 6:2; 11:29; 29:28; 34:8; Hâkimler, 1:12-13.

altından olan kadın, evlendiğinde kocasının kontrolüne geçmiş⁹⁹ ve böylece sahibi değişmiştir¹⁰⁰.

Evlenme adetlerine göre, düğün gecesi gelinlerin mutlaka bakire çıkması gerekli görülmüştür. Aksi durumlar gelinin hayatına malolacak sonuçlar doğurmuştur¹⁰¹. Yine, kadınlar hem kuma olarak evlenmişler, hem de kendi üzerlerine kuma gelen kadınlarla birlikte yaşamışlardır¹⁰². Ayrıca, cariyelerle de kocalarını paylaşmak durumunda kalmışlardır¹⁰³. Evlilikten sonra kadınlara önemli sorumluluklar yüklenmiş, kocalarına, çocuklarına ve evlerine bizzat hizmet etmekle yükümlü tutulmuşlardır¹⁰⁴. Yine, kadınlar adet ve lohusalık dönemlerinde kocaları tarafından uzaklaştırılmışlardır¹⁰⁵. Çocukların doğumlarında kız ve erkek olmalarına göre “murdar” olma süresi değişmiştir. Erkek çocuklar için bu süre yedi gün iken¹⁰⁶, kız çocukları için iki

⁹⁹ Sayılar, 30:7-16.

¹⁰⁰ Tekvin, 3:16.

¹⁰¹ Tesniye, 22:13-19.

¹⁰² Lockyer, Herbert, *The Women of the Bible: The Life and Times of All the Women of the Bible*, s.15-16.

¹⁰³ Bu konuda örnek olmak üzere bkz. Tekvin, 25:6, 12; 35:22; I. Samuel, 11:1-3; Daniel, 5:2; 5:23; Ester, 1:9-12.

¹⁰⁴ Kadınlar, yüz tane hizmetçileri bile olsa, kendilerine düşen vazifeleri bizzat yerine getirmek zorunda bırakılmışlardır (Mişna, Ketubot, 5:5). Ayrıca, bu konuda detaylı bilgi için bkz. Hertzberg, A., *Judaism*, ed., George Braziller, New York, 1962, s.89; Alan, E.-Riley E.-Martinello, L., *a.g.e.*, s.195. Yahudi kadınları sadece ev içinde değil ama ev dışında da pek çok iş yapmak durumunda kalmışlardır. Bunlardan bir kısmını görmek için bkz. Tekvin, 18:6; 24:11, 13-14, 19-20; 29:9; Çıkış, 2:16; 35:25-26; Süleymanın Meselleri 31:15-19, 22, 24; I. Samuel, 2:19; Ruth, 2:7-8, 15-23; Neşideler Neşidesi, 1:6; İşaya, 27:11; Hezekiel, 26:6,8.

¹⁰⁵ Hezekiel, 18:6; Levililer, 18:19, 20:18; II. Samuel, 11:2-5.

¹⁰⁶ Hezekiel, 22:10-11. Ayrıca bkz. “Niddah”, *Jewish Encyclopedia*, C.IX, s.301. Adet gören ve lohusa kadınların kirlilik dönemleri ile ilgili süreç bazı durumlarda uzatılabilmiştir (örneğin adet günlerinin onbeş güne çıkarılması gibi). Bu konuda bkz.

hafta olarak tesbit edilmiştir¹⁰⁷. Bu durum daha doğumlarıyla birlikte kız çocuklarına farklı bir muamelenin başladığını ortaya koyması bakımından önemlidir¹⁰⁸.

Kocalar hanımlarının ibadet hayatlarına da müdahale etmişlerdir.¹⁰⁹ Zaten onlar, Eski Ahid'in yönlendirmesi ve bildirmesiyle, kadınların üzerinde her konuda hakim olmuşlardır¹¹⁰. Kocanın karısı üzerindeki hakimiyetinin aynen mal sahibinin malı üzerindeki hakimiyeti gibi olduğu ifade edilmiştir. Örneğin, Eski Ahid'deki bir ayette kadının köle, cariye, öküz ve eşek ile birlikte kocanın mal varlığı arasında bulunduğu belirtilmiştir¹¹¹. Bu temel anlayıştan hareketle kocalar hanımlarının üzerinde istedikleri gibi tasarrufta bulunmuşlardır. Bu meyanda, örneğin, yemeği pişirirken yakan kadını

"Niddah", *Universal Jewish Encyclopedia*, C.VIII, s.217. Bu durumda onların uzun bir süre kocalarından ayrı kalmaları ve dışlanmaları sonucunu doğurmuştur.

¹⁰⁷ Levililer, 5:3; 12:5; 15:24; Hezekiel, 36:17. Kadınlarla bu özel günlerinde ilişkiye girmenin günahı ve karşılığı konusunda bkz. "Sex Laws and Customs", *Universal Jewish Encyclopedia*, C.IX, s.489.

¹⁰⁸ Kadınların özel günleri dolayısıyla aşağılandıkları Eski Ahid'de geçen bir kısım ayetten anlaşılmaktadır. Buna göre, bazı ayetlerde geçen örneklerde kadınların tahkir edildikleri görülmektedir. Örneğin bir ayette şöyle denilmiştir: "... karşımda onların yolu kadının kirli halindeki murdarlığı gibi idi." Bkz. Hezekiel, 36:17.

¹⁰⁹ Mesela, bu konuda Sayılar'da geçen bir ayette şöyle denilmiştir: "Nefsi alçaltmak için yapılan her adağı ve bağlıyan yemini kocası tasdik edebilir ve kocası onu iptal edebilir (Sayılar, 30:13)." Bu ayetten anlaşıldığı üzere, kadınlar ibadetlerinde kocalarının insiyatifine bırakılmışlardır. Yani, onlar gerek adaklarında ve gerekse yeminlerinde kocalarının tasarruflarına göre hareket etmek zorunda kalmışlardır. Kadınların adaklarına ve bu meyanda ibadetlerine müdahale edenler sadece kocalardan ibaret değildir. Aynı zamanda babalar da kızlarının adaklarına karışmışlardır. Bu konuda bkz. Sayılar, 30:3-16.

¹¹⁰ Tekvin, 3:16.

¹¹¹ Çıkış, 20:17.

boşamışlardır¹¹². Öte yandan, kocanın, sadece, karısının zina yaptığından şüphelenmesi bile, onu toplum önünde rencide edici ve bazen sonu ölümlle biten bir merasimin düzenlenmesine yeterli olmuştur¹¹³. Zina yapan evli kadınların cezası ise “öldürülmek” şeklinde tespit edilmiştir¹¹⁴. Kadınlar kocalarının ölmeleri durumunda, başta en büyük kayınbiraderleri olmak üzere, en yakın akrabalara miras olarak geçmişler ve onlarla evlenmek zorunda kalmışlardır¹¹⁵. Boşanmaları da, genellikle, kocalarının arzularına havale edilmiştir¹¹⁶. Kocasından boşanan bir kadının, yaptığı ikinci evliliğin sona ermesi üzerine, tekrar ilk kocasıyla evlenmesine izin verilmemiştir¹¹⁷. Babaları ya da kocaları ölen kadınlar mirastan mahrum edilmişlerdir¹¹⁸.

Araştırmamızın başından buraya kadar verdiğimiz bilgilerden anlaşıldığı gibi, hem Eski Ahid'deki bazı ayetlerle hem de bu ayetlerden hareket eden bazı din alimlerinin yorumlarıyla kadınlar evlerinin içinde ve

---

¹¹² Bu konudaki yorumları görmek için bkz. Greenberg, Blu, *On Women and Judaism: A View from Tradition*, The Jewish Publication Society of Amerika, Philadelphia, 1996, s.127.

¹¹³ Eski Ahid'deki bazı ayetlerden, zina yaptıkları kesin olarak bilinen kadınların yanısıra, bazen zan altındaki kadınların da öldürüldükleri anlaşılmaktadır. Bu konuda bkz. Tesniye, 22:20-21.

¹¹⁴ Karşılaştırma açısından bakılacak olursa, örneğin bekar bir kızla zina yapan erkek öldürülmezdi (Tesniye, 22:28-29). Bu durum kadınlara karşı farklı uygulamanın bir başka göstergesidir.

¹¹⁵ “Levirate” denilen bu evlilik için bkz. Tesniye, 25:5; 38:8-10.

¹¹⁶ Bu çerçevede bir kadının boşanabilmesi için kocasının kendisine boşama kağıdı vermesi gerekirdi. Değilse, kadın boşanamazdı. Bkz. Tesniye, 24:1; İşaya, 3:8; TB, Yevamoth, 23b.

¹¹⁷ Tesniye, 24:4.

¹¹⁸ Bu konuda bkz. Sayılar, 27: 1-11, 36; Tesniye, 21:17; Yeşu, 17:3-6; Eyub, 42:15; TB, Baba Bathra, 139b. Ayrıca bkz. “Woman, Rights Of: Female Inheritance”, The Jewish Encyclopedia, C., XII, ss.556-557.

dışında bütün yönlerden kuşatılmışlardır¹¹⁹. Yaptığımız incelemelerden Yahudi kutsal metinlerinde kadınlarla ilgili olumsuz bir yaklaşımın sergilendiğini gösteren pek çok kanıt tespit etmiş bulunuyoruz. Ama bunlar arasında en fazla dikkati çekenlerden birisi de, hiç şüphesiz ki, her Yahudi erkeğinin sabah duasında kendisini kadın olarak yaratmadığı için Allah'a şükretmesi ve ona minnetini dile getirmesidir¹²⁰.

SONUÇ

Gerek Eski Ahit'te ve gerekse daha sonra Yahudi din bilginlerinin oluşturdukları dinî literatürde kadınlarla ilgili hem olumlu hem de olumsuz bir yaklaşım sergilenmiştir. Biz bu makalede söz konusu yaklaşımlardan sadece olumsuz tavır ve söylemler üzerinde durmuş olduk. Tarih boyunca hem Yahudi bilginlerinin hem de bu dini referans alan diğer dinlerin alimlerinin önemli bir kısmı eserlerini yazarken, genelde, bu yöndeki söylem ve tavırları esas almışlardır.

Asırlarca Yahudi Şeriatı olarak takdim edilen kadınlarla ilgili bu olumsuz hükümler, bir takım çeşitli nedenlerle uygulama şansı bulabilmiş, aksi görüşler ise bertaraf edilmiştir. Böylece kadınlar sindirilmiş ve bütünüyle toplumdan uzaklaştırılmışlardır; önce baba evinde, daha sonra da koca evinde büyük sıkıntılar çekmişlerdir. Kutsal metinlerin kaleme alındığı dönem

---

¹¹⁹ Aslında kadınlara karşı ortaya konulan bu tavır, Yahudilerin komşuluk yaptıkları diğer kavim ve milletlerin gelenekleriyle büyük benzerlikler göstermektedir. Bu konuda örnek olmak üzere bkz. Tosun, Mebrure ve Yalvaç Kadriye, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975, ss. 230-231, 252; *Women in World Religions*, Ed. Arwind Sharma, Sri Satguru Publications, Delhi, 1995. Eski Ahid'de de eski kavim ve milletlerin kadına karşı tavırlarını tesbit edebileceğimiz bazı ipuçları bulunmaktadır. Bu konuda örnek olmak üzere, Fars gelenekleri için bkz. Ester, 1:10-22; Daniel, 5:1-12.

¹²⁰ Bkz. TB, Menachoth, 43b; TB, Menachoth, 44a. Ayrıca, aslı Talmud'da bulunan bu duanın hangi dua kitaplarında geçtiğiyle ilgili olarak bkz. Wegner, J.R., *a.g.m.*, s.92, dipnot 33.

boyunca, Yahudi alimlerinin büyük bir kesimi de bu uygulamanın devam etmesi yönünde gayret göstermişlerdir.

Yahudi Hukuk sisteminin pek çok etken altında olduğu ortaya konulan karşılaştırmalı araştırmaların sonuçlarıyla anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, Yahudilerin asırlarca beraber yaşamak durumunda kaldıkları Mezopotamya kültürleri ile Helenistik düşüncenin etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Talmud'un oluşumuna dikkat edildiğinde, yazılımının ve tamamlanmasının asırlarca sürdüğü görülmektedir. Diğer taraftan, Eski Ahid'in de bin yılı aşkın bir sürede son şeklini almış olması göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, bu metinlerin kayda geçirilmesi ve toplanması, Yahudilerin söz konusu kültürlerle yan yana yaşadıkları dönemlerde gerçekleşmiştir. Bu süreçte Yahudi bilginlerinin ictihatlarına kendi yetiştikleri çevre ve kültürün etkilerinin yansıdığı görülmektedir.

Talmud'da aynı konu etrafında çok farklı görüşlere rastlamak mümkündür. Buna bağlı olarak, Yahudi Hukuk sisteminin pek çok etken altında ortaya çıktığı, bu sistemi oluşturanların Musa peygambere gelen vahyi kendi birikimleri ölçüsünde ve o günün şartları içerisinde yorumladıkları gibi hususların asırlarca tartışıldığı dikkate alındığında, Yahudiliğin çeşitli mezheplere ayrılmak durumunda kalmış olması şaşırtıcı değildir. İşte bu özelliğe sahip olan kutsal kitapların, kadın konusunda da farklı yorumlara kaynaklık yapması tabiidir. Günümüz modern Yahudi kadını ile geleneksel Yahudi kadını arasında büyük farklılıkların bulunması da bu anlayış ve yorum çeşitliliğinin en açık bir göstergesidir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Yahudi kutsal metinlerindeki kadın karşıtı söylem ve tarihi tatbikat, çevre kültürler başta olmak üzere, pek çok etki altında kalan, zaman ve zeminin elverişli olmasından yararlanan, aksi görüşleri bertaraf eden bir zümrenin kendi anlayışları doğrultusunda ortaya koydukları düzenlemeler ve uygulamalardan ibarettir.

KAYNAKÇA

- Anatol, Safanov, "Clothing, Regulations Concerning", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.III, ss.224-225.
- Aiken, Lisa, *To Be A Jewish Woman*, Jason Aronson Inc., New Jersey, 1993.
- Berkovits, Eliezer, *Jewish Women in Time and Torah*, Ktav Publishing House, Inc. Hoboken, New Jersey, 1990.
- Brayer, Menachem M., *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*, Ktav Publishing House Inc., New Jersey, 1986.
- "Costume", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951, C.IV, ss.293-299.
- "Evidence: Witnesses", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951. C.V, s.277.
- Greenberg, Blu, *On Women and Judaism: A View from Tradition*, The Jewish Publication Society of Amerika, Philadelphia, 1996.
- Hertzberg, A., *Judaism*, Ed., George Braziller, New York, 1962.
- *Kitab-ı Mukaddes*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1988.
- Lockyer, Herbert, *The Women of the Bible: The Life and Times of All the Women of the Bible*, 1970.
- Meiselman, Moshe, *Jewish Woman in Jewish Law*, Yeshiva University Press, New York, 1978.
- "Niddah", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951, C.IX, s.301.

- "Niddah", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.VIII, s.217.
- Rappaport, Samuel**, "Wig", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.X, ss.517-518.
- Revel, Hirschel**, "Woman", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.X, ss.564-569.
- "Sex Laws and Customs", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., New York, 1948, C.IX, ss.487-489.
- *Talmud Yerushalmi*, Bamberg Venice edition, Ma'aseh Roke'ah Publishers, New York, Tarihsiz.
- *Tanah*, Çev. D. Mandell, Jewish Life & Davka Corporation's Judaic Classic Library, New York, Version Iic3, 1991-1996 (CD) .
- *The Babylonian Talmud*, Ed. Isidora. Epstein, The Soncino Press, London, 1938.
- *The Mishnah*, Giriş ve Kısa Açıklama Notlarıyla İbranca'dan İngilizce'ye Çev. Herbert Danby, Oxford University Press, London, 1972.
- *The Sancino Talmud*, Davka Corporation, Jewish Life & Davka Corporation and Judaica Press, Inc., New York, Brooklyn, Version Iic3, 1991-1996 (CD).
- Tosun, Mebrure ve Yalvaç Kadriye**, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975.

Wegner, Judith Romney, "The Image and Status of Women in Classical Rabbinic Judaism", *Jewish Women in Historical Perspective*'in içinde, Ed. Judith R. Baskin, Wayne State University Press, Detroit, 1991, ss.68-93.

----- "Woman, Rights Of: Female Inheritance", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951, C., XII, ss.556-557.

Women in World Religions, Ed. Arwind Sharma, Sri Satguru Publications, Delhi, 1995.

----- "Veil", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co., New York, 1951, C.XII, s.406.